

Dit boek gaat echter niet over portretten, maar over gezichten. Wat is precies het verschil? Portretten vertellen ons wat we zien, maar gezichten vertellen ons wie de persoon is. We vertellen geen kleuren en lijnen van de werkelijkheid naar papier, maar we tekenen de stemming, de gelaatstreken en zelfs de – mogelijke en onmogelijke – dromen van mensen. Die gezichten hebben – hoe onbeholpen, vreemd of disproportioneel ze soms ook zijn – hun eigen charme; de kans is groot dat ze je bekend voorkomen!

Hoe gaan we het maken van kleine gezichten aanpakken? We beginnen met het opzetten van de basis. We bekijken de verhoudingen van het gezicht, bepalen wat de belangrijkste aspecten zijn om erin op te nemen en waarop de nadruk moet liggen. Vanaf dat punt belanden we in een reeks vragen die ons onderwerp helpen te omschrijven. Zo kunnen we bepalen welke trekken en elementen we in het gezicht moeten opnemen. Het is alsof we zelf een saladebar

moeten bouwen in plaats van dat we achter de counter staan. Pas nadat je heel vaak uit losse ingrediënten salades hebt samengesteld, zul je sneller en creatiever worden. Je leert het resultaat voor je te zien, en bent je er niet eens van bewust dat je alle vragen bijna direct en automatisch in je onderbewustzijn hebt beantwoord.

Schilderen

Mijn benadering voor het creëren van gezichten lijkt op het kiezen en toevoegen van lagen en elementen uit een menu. Het opbouwen van een portret in lagen klinkt logisch. Het is prima om met potlood te beginnen, maar daar houden we al gauw mee op. Met potlood kun je gemakkelijk dingen corrigeren en eindeloos aanpassen, en dat is juist niet de bedoeling. Laten we, terwijl de tekening vordert, onze creatieve energie gebruiken voor vragen als 'wat doe ik hiermee?' en niet om steeds te heroverwegen wat we al op papier hebben gezet.

Wat ik zo fijn vind aan het werken in lagen – we beginnen met lichte kleuren en brede streken en eindigen met fijne details – is dat we ons onderwerp langzaam zien verschijnen. Wie geniet er nu niet van een mooie *hyperlapse*-video op Instagram? Ze doen denken aan een voorwerp dat langzaam onder water naar boven komt; het wordt steeds duidelijker naarmate het dichterbij het oppervlak komt. Een lichte vlek wordt scherper en scherper, tot elk detail zichtbaar is.

In dit boek zal ik allerlei media bespreken en gebruiken, maar je zult al snel ontdekken dat aquarelverf mijn favoriete medium is. Het is doorschijnend, snel en toegankelijk. Verder vind ik het fijn dat ik geen tubetjes hoeft leeg te knippen en de boel na gebruik niet hoeft schoon te maken. Ik kan een kleur lichter of donkerder maken met water. Aquarelverf is half dekkend en kan moeiteloos vermengd worden tot andere tinten en realistische tonen. Een oranje bol heeft gele, rode en bruine vlekken, en de schaduwvlen

op een witte muur zijn vaak violet, blauw en geel. De kleuren van de natuur zijn zoveel dieper en echter als ze met complexiteit en textuur worden neergezet.

Voor ik mijn lofzang op aquarelverf, of waterverf zo je wilt, beëindig, moet ik nog een belangrijk voordeel noemen, iets wat al eerder ter sprake kwam: met aquarelverf moet je snel werken, snel beslissen en je helemaal richten op dat wat je voor je ziet. Het klinkt misschien stressvol, maar werkt vooral bevrijdend. Bij deze werkwijze is het een kwestie van slagen of falen en weer doorgaan. Maar 'goed' of 'slecht' ligt niet alleen aan jou, ook je onderwerp speelt een rol. We denken vaak dat wij als maker alleen zelf verantwoordelijk zijn voor het slagen van

een werk, maar ik ben het daar niet helemaal mee eens. Volgens mij zijn wij de geleiders voor creativiteit. Vaak denk ik, wanneer ik een voltooid werk bekijk: 'Aha, zo moest het er dus uitzien!' en soms moet ik dan een beetje glimlachen. Geregeld is het resultaat ook voor mij verrassend, want het lijkt vaak niet op het beeld dat ik aanvankelijk in mijn hoofd had. In tegenstelling tot de ruwe schets die ik voor me zag, blijven voltooide werken altijd bestaan en worden ze steeds weer door andere ogen geïnterpreteerd. Elke geboorte is vol verrassingen!

Maak je niet zo druk. Jouw gezichten zijn precies zoals de bedoeling was; het belangrijkste is dat je ze maakt, zodat we er allemaal van kunnen genieten!

OGEN TEKENEN

Voor een expressief gezicht zijn levensechte ogen essentieel. Ik zal je hier laten zien hoe de oogvorm verandert afhankelijk van de kijkrichting (en ook afhankelijk van de hoek waaronder de beschouwer het oog ziet). We gaan het ook over wenkbrauwen, oogleden en wimpers hebben en de rol ervan bij het ontwikkelen en veranderen van het uiterlijk van het oog.

Ogen zijn niet moeilijk. Ik kies vaak voor de eenvoudigste manier om ogen te tekenen en te schilderen. Met slechts twee elementen kun je een heel arsenaal aan uitdrukkingen maken: een gebogen lijn voor het ooglid en een stip voor de iris. De curve van het ooglid kan omhoog of omlaag lopen, opgetrokken of juist vlak zijn, terwijl de iris daaronder beweegt. Mogelijk heb je wel gezien dat er heel beroemde kunstenaars zijn die voor de ogen gewoon een vlek of paar strepen gebruiken, en dan heb ik het niet alleen over striptekenaars. Denk maar eens aan Amedeo Modigliani (1884-1920), die in zijn olieverfportretten egaal gekleurde vlakjes voor de ogen gebruikte. Dat is vaak al ruim voldoende, en het maakt het een stuk eenvoudiger om ogen te tekenen. Bedenk wel dat het weergeven van uitdrukkingen met minder elementen beperkter is.

STRIPOGEN

Striptekenaars moeten heel goed zijn in het vastleggen van gelaatsuitdrukkingen, omdat striptekenaars vaak van de ene extreme emotie in de volgende belanden. Zijn er onder deze 'striptogen' exemplaren die je inspireert of die je zelf wel zou willen gebruiken als onderdeel van je tekenstijl?

OGEN IN 1, 2, 3 OF 4 STAPPEN

Laten we eens kijken hoe gemakkelijk het is om ogen te tekenen.

In 1 stap. Teken kleine heuveltjes of boogjes (A). Deze ogen zien er vanzelf vrolijk uit - tenzij je ze van boosheid laat samenknijpen.

In 2 stappen. Je hebt alleen maar een boogje en een egaal gekleurde iris nodig (B).

In 3 stappen. Trek een lijn onder het 2-stapsoog. Het valt dan meer op en biedt meer gelegenheid tot expressie (C). In een variatie op dit 3-stapsoog speel je met de lengte en kromming in de ooglidlijn en varieert de lijndikte van het bovenste en onderste ooglid (D).

In 4 stappen. Verplaats het onderste ooglid naar een ooghoek om een rimpeltje aan te geven en maak diepte met een vouwlijntje boven het oog (E).

Ga verder. Zie je het zitten om wat detail aan te brengen? Kleine toevoegingen zoals wimpers kunnen voor een wereld van verschil zorgen (F & G).

DETAILS MAKEN HET VERSCHIL

- **LATEN WE PUPILLEN MAKEN.** We kunnen egale irissen vervangen door irissen met een open cirkel; dan kunnen we de donkere pupil onderscheiden. Lichte ogen lijken de deur open te zetten naar de persoonlijkheid; ze lijken de beschouwer uit te nodigen tot een gedachtewisseling.
- **DE GLINSTERING.** Een laalend vuur begint met een vonkje. Een glinstering brengt het oog tot leven. Ogen zien er direct levendiger uit, zelfs bij kaarslicht.

HAARKLEUR KIEZEN

Iemands haarkleur lijkt simpel te bepalen, maar als je eens het assortiment haarverf in een willekeurige drogisterij bekijkt, denk je daar wel anders over. Natuurlijke kleuren lopen van wit/grijs, blond, rosig, kastanjebruin tot het donkerste bruin.

En toch bevat elke haarkleur allerlei verschillende tinten. Misschien heb je je haar nooit geverfd en word je ook nog niet grijs, maar je haar is nooit eenkleurig. Dat geldt evenzeer als je gitzwart haar hebt. Zwart haar bevat

vaak bruintinten, bruin haar varieert van warm mahoniebruin tot koude sepiatinten en blond haar kan er in zonlicht heel anders uitzien. Bekijk iemands haar eens onder een lamp, bijvoorbeeld als diegene onder een leeslamp over een boek gebogen zit; je zult een heel spectrum aan kleurtönen ontdekken. Denk daaraan wanneer je het haar schildert. Voor een kapper is het een hele kunst om je haar verschillende tinten te geven, maar ieders haar heeft verschillende nuances.

Ik kies graag ongebruikelijke kleuren voor haren. Voor haren kun je gerust je fantasie gebruiken zonder dat je het risico loopt van je figuur een raar wezen te maken dat nauwelijks nog menselijk genoemd kan worden. Ik neig naar warme, levendige kleuren, zoals violet en kastanjebruin. En hoewel ik soms wel blauw haar maak, ben ik nog niet aan groen begonnen. Ik vind dat warme kleuren voor huid en haar prima werken. Violet is een verrassend veelzijdige kleur. Het geeft een leuke draai aan donkere huidtinten of brengt kleur in het haar van een rebelse meid die iedereen graag zou willen ontmoeten.

Misschien is dit wel erg voor de hand liggend, maar haarverfkleuren volgen de trends voor natuurlijk haar. Als je bijvoorbeeld iemand citroengeel haar geeft, zou dat als een mislukte haarverfbeurt kunnen worden opgevat, net als een groenachtige tint, ofwel een tint die vaak ontstaat onder invloed van zwembadwater. Als kunstenaar is het nuttig om van trends op de hoogte te zijn, maar die hoeft je niet klakkeloos te volgen of af te wijzen. Volg je eigen creatieve instinct en ga door zolang het goed voelt.

DE KRACHT VAN KLEUR

Iedereen die mij ook maar een beetje kent weet dat ik dol ben op kleur. Ik gebruik graag veel levendige kleuren, waar ik hier en daar een eigenzinnige draai aan geef. Kleur is een krachtig gereedschap en biedt een heel arsenaal aan mogelijkheden om weer te geven wat er is en te suggereren wat er zou kunnen zijn. Kleur is geweldig voor mooie gezichten. Laten we eens bekijken wat kleur kan doen voor geschilderde gezichten.

Realisme. Kleuren maken onze portretten realistisch. Knappe kunstenaars kunnen heel overtuigende en levensechte portretten maken door minuscule tonverschiuvingen en subtiele kleuraccenten te gebruiken. Kleur brengt alles tot leven.

Stemming. Kleuren kunnen zowel de stemming ondersteunen als bij onszelf oproepen. Kalmerende blauwen, sprankelende oranjietinten, vurige roden en mysterieuze violetkleuren behouden zelfs op gezichten hun effecten. Maar een blauw gezicht? Duisternis of bijzondere verlichting kunnen voor afwijkende gelaatskleuren zorgen. Stel je maar voor dat je in de auto zit en de remlichten van je voorganger op het gezicht van degene naast je schijnen. Of je de remlichten tekent of niet, dat rood op een gezicht geeft de aanzet voor een verhaal dat de beschouwer kan invullen.

Expressie & speelsheid. In het kubisme (denk aan Picasso) werd de complexiteit van de gezichten vervangen door kleuren; eenvoudige gezichten, heldere kleuren en moderne expressie. De impressionisten (denk aan Van Gogh) gebruikten kleur om het effect van belichting te tonen en dwongen je ogen ondertussen om die levendige kleuren te mengen. Dit zijn slechts twee van de vele stromingen die kleur als basis en essentie van de kunst gebruiken. Deze kleuren drukken expressiviteit of een heel eigen benadering uit en geven geen waarheidsgetrouw beeld.

In dit hoofdstuk. We zitten op de grens tussen realisme en speelsheid. We willen niet zover gaan dat we onnatuurlijk uitzienende gezichten creëren, maar we willen wel genieten van kleurrijke expressies. De kleuren die we in dit boek gebruiken zijn een zwakke afspiegeling van de werkelijkheid, maar met een aansprekende visie op natuurlijke huidtinten. We bespreken eerst hoe we kleuren kunnen mengen en wat de belangrijkste zijn om mee te beginnen.

